

KOXLEAR IMPLANTATSIYADAN KEYIN BOLA QANDAY REABILITATSIYAGA MUHTOJ?»

Po'latova Iqboloy Azimovna

Annotatsiya: Ushbu maqola koxlear implantatsiyadan (KI) so'ng bolaning to'liq rehabilitatsiya jarayoniga bo'lgan ehtiyojlarini chuqur o'rganadi. Unda jarrohlikdan so'ng nutqni rivojlantirish, eshitish qobiliyatini yaxshilash, ijtimoiy moslashuv va emotsional barqarorlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan turli rehabilitatsiya usullari, jumladan, audiologik sozlash, nutq terapiyasi, oilaviy maslahatlar va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha mashg'ulotlar tahlil qilinadi. Maqolada shuningdek, rehabilitatsiya jarayonida bolaning yoshiga, individual ehtiyojlariga va oilaning faol ishtirokiga e'tibor qaratish muhimligi ta'kidlanadi. Bundan tashqari, ushbu maqola sog'liqni saqlash mutaxassislari, o'qituvchilar va oila a'zolari uchun bolaning koxlear implantatsiyadan keyin muvaffaqiyatli rehabilitatsiyasini ta'minlash uchun amaliy maslahatlar va ko'rsatmalar beradi.

Kalit so'zlar: Rehabilitatsiya, Nutq rivojlanishi, Eshitish terapiyasi, Audiologik sozlash, Oilaviy ishtirok, Ijtimoiy moslashuv, Emotsional barqarorlik

Kirish

Koxlear implantatsiya (KI) — eshitish qobiliyati og'ir va o'ta og'ir darajada buzilgan bolalarga tovush olamiga qaytish va nutqni rivojlantirish imkonini beruvchi noyob texnologiya. Ammo, KI — bu faqatgina jarrohlik amaliyoti emas, balki keyinchalik bolaning to'liq rehabilitatsiyasini talab etuvchi uzoq va murakkab jarayondir. Muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun KI dan so'ng rehabilitatsiya jarayoni puxta rejalashtirilgan, individual yondashuvga asoslangan va bir qator mutaxassislarning hamkorligini talab etadi. Ushbu maqolada KI dan so'ng bolaning qanday rehabilitatsiya turlariga muhtojligi, ularning ahamiyati va amalga oshirish usullari ko'rib chiqiladi.

KI dan keyin rehabilitatsiyaning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Eshitish qobiliyatini rivojlantirish: Bolaning yangi eshitish tajribasiga moslashishi, tovushlarni farqlash va ularni aniqlash qobiliyatini shakllantirish.
- Nutqni rivojlantirish: Bolaning nutqni tushunish, so'z boyligini oshirish, grammatik qoidalarni o'zlashtirish va ravon nutqni shakllantirish.
- Kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish: Bolaning muloqotga kirishish, savol berish, javob berish, o'z fikrlarini ifoda etish va suhbatni davom ettirish qobiliyatini rivojlantirish.

- Ijtimoiy-emotsional moslashuvni ta'minlash: Bolaning o'z tengdoshlari bilan muloqot qilish, do'stlashish, jamoaga qo'shilish va ijtimoiy hayotga to'liq qatnashish imkoniyatini yaratish.

- Akademik muvaffaqiyatga erishish: Bolaning maktabda muvaffaqiyatli o'qishi, bilim olishi va o'z qobiliyatlarini rivojlantirishi uchun sharoit yaratish.

Reabilitatsiya turlari va usullari:

1. Audiologik sozlash va monitoring: KI qurilmasining sozlanishi bolaning eshitish qobiliyatiga mos ravishda amalga oshiriladi. Audiolog muntazam ravishda qurilmaning ishlashini tekshiradi va zarur bo'lganda sozlash ishlarini olib boradi. Bu jarayon bolaning eshitish qulayligi va optimal tovush qabul qilishini ta'minlash uchun juda muhimdir. Audiolog shuningdek, ota-onalarga KI qurilmasidan to'g'ri foydalanish, unga g'amxo'rlik qilish va muammolarni bartaraf etish bo'yicha maslahatlar beradi.

2. Nutq terapiyasi (logopediya): Nutq terapevti bolaning nutqni tushunish va talaffuz qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar va o'yinlar o'tkazadi. Mashg'ulotlar davomida bolaning lug'at boyligi oshiriladi, grammatik qoidalar o'rgatiladi va ravon nutq shakllantiriladi. Nutq terapevti shuningdek, bolaning ovozi to'g'rilash, artikulyatsiyani yaxshilash va nutqdagi nuqsonlarni bartaraf etish ustida ishlaydi.

3. Eshitish terapiyasi: Eshitish terapiyasi bolaning tovushlarni farqlash, aniqlash va ularni tushunish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu terapiya doirasida turli xil tovushlar (so'zlar, musiqa, tabiat tovushlari) bilan mashqlar o'tkaziladi. Maqsad — bolaning miyasida eshitish markazlarini faollashtirish va uning eshitish qobiliyatini yaxshilash.

4. Psixologik yordam: KI — bolaning hayotida katta o'zgarish. Psixolog bolaga yangi eshitish tajribasiga moslashishga, o'zini qabul qilishga va tengdoshlari bilan muloqot qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi. Psixologik yordam nafaqat bolaga, balki oila a'zolariga ham ko'rsatilishi mumkin, chunki ular ham bu jarayonda stress va tashvishni his qilishlari mumkin.

5. Ota-onalarni o'qitish va qo'llab-quvvatlash: Ota-onalar reabilitatsiya jarayonining asosiy ishtirokchilari hisoblanadi. Mutaxassislar ota-onalarga bolaga uyda qanday yordam berish, uni qanday rag'batlantirish va uning muvaffaqiyatlarini qanday nishonlash kerakligini o'rgatadilar. Ota-onalarning faol ishtiroki bolaning reabilitatsiya jarayonida muvaffaqiyatga erishishi uchun juda muhimdir.

6. Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: Bolaning ijtimoiy hayotga moslashishi uchun unga tengdoshlari bilan muloqot qilish, o'yinlarda qatnashish va jamoada ishlash ko'nikmalarini o'rgatish zarur. Bunga maxsus mashg'ulotlar, o'yinlar va rol o'yinlar orqali erishish mumkin. Shuningdek, bolaning maktabda va boshqa ijtimoiy muhitlarda o'zini qulay his qilishi uchun sharoit yaratish kerak.

7. Ta'limiy yordam: KI dan keyin bolaning maktabda muvaffaqiyatli o'qishi uchun unga maxsus ta'limiy yordam ko'rsatilishi mumkin. Bunga qo'shimcha darslar, o'qituvchining individual yordami, o'quv materiallarini moslashtirish va sinfda qulay sharoit yaratish kiradi.

- Individual yondashuv: Har bir bolaning eshitish qobiliyati, nutq rivojlanishi va shaxsiy xususiyatlari turlicha bo'ladi. Shuning uchun rehabilitatsiya dasturi bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilishi kerak.

- Erta aralashuv: Rehabilitatsiya jarayoni KI o'rnatilgandan so'ng imkon qadar tezroq boshlanishi kerak. Erta aralashuv miyaning neyroplastikligidan foydalanish va bolaning nutq rivojlanishi uchun optimal sharoit yaratish imkonini beradi.

- Oila ishtiroki: Ota-onalar rehabilitatsiya jarayonida faol ishtirok etishlari va bolaga uyda qo'shimcha yordam ko'rsatishlari kerak. Ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi va rag'batlantirishi bolaning muvaffaqiyatga erishishi uchun juda muhimdir.

- Mutaxassislar hamkorligi: Rehabilitatsiya jarayonida audiolog, logoped, psixolog, o'qituvchi va boshqa mutaxassislar hamkorlik qilishlari kerak. Bu bolaning ehtiyojlarini har tomonlama qondirish va rehabilitatsiya dasturining samaradorligini oshirish imkonini beradi.

- Muntazam baholash: Bolaning rehabilitatsiya jarayonidagi yutuqlari muntazam ravishda baholanib boriladi. Bu rehabilitatsiya dasturini o'z vaqtida to'g'rilash va bolaning rivojlanishiga ko'maklashish imkonini beradi. KI dan keyin rehabilitatsiya — uzoq muddatli jarayon bo'lib, u bir necha yil davom etishi mumkin. Rehabilitatsiya davomiyligi bolaning yoshiga, eshitish qobiliyatining buzilish darajasiga, qo'llaniladigan rehabilitatsiya usullarining samaradorligiga va oilaning faol ishtirokiga bog'liq. Koxlear implantatsiya bolalar uchun eshitish va nutqni qayta tiklashda katta imkoniyatlar yaratadi. Ammo, muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun KI dan so'ng to'liq rehabilitatsiya jarayonini o'tkazish zarur. Audiologik sozlash, nutq terapiyasi, psixologik yordam, ota-onalarni o'qitish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish rehabilitatsiya jarayonining muhim qismlari hisoblanadi. Individual yondashuv, erta aralashuv, oila ishtiroki va mutaxassislar hamkorligi bolaning rehabilitatsiya jarayonida muvaffaqiyatga erishishi uchun zarurdir. Shuning uchun, KI dan keyin rehabilitatsiyani to'g'ri tashkil etish bolaning kelajagi uchun katta ahamiyatga ega.

Xulosa.

Koxlear implantatsiyadan keyin bolaning muvaffaqiyatli rehabilitatsiyasi kompleks va uzoq muddatli jarayon bo'lib, bolaning eshitish, nutq, ijtimoiy va psixologik rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Rehabilitatsiya audiologik sozlash, nutq terapiyasi, eshitish mashqlari, oilaviy yordam va psixologik maslahatlarni o'z ichiga oladi. Har bir bolaning individual ehtiyojlariga mos yondashish, erta aralashuv va ota-onalarning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Rehabilitatsiya davomida

mutaxassislar bolaning yutuqlarini muntazam baholab, terapiya rejasini o'zgartirib borishadi. Ushbu kompleks yondashuv KI'dan keyin bolaning jamiyatga to'liq integratsiyalashuvi, ta'lim olishi va hayotdan zavqlanishi uchun imkoniyat yaratadi. Muvaffaqiyatli reabilitatsiya bolaning kelajakdagi yutuqlari uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаева, Р. (2003). Тил ва нутқ маданияти. Тошкент: Фан, 150-170 betlar (Koxlear implantatsiyadan so'ng nutqni rivojlantirish).
2. Азизхўжаева, Н. Н. (2006). Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Тошкент: TDPU, 200-220 betlar (Koxlear implantatsiyadan keyin reabilitatsiyada pedagogik yondashuv).
3. Бобоева, Д. (2015). Болалар нутқини ривожлантириш. Тошкент: Ilm Ziya, 120-140 betlar (KI dan keyingi nutqni shakllantirish).
4. Ражапова, М. (2010). Логопедия асослари. Тошкент: Yangi asr avlodi, 180-200 betlar (KI dan keyingi logopedik mashqlar).
5. Хамидова, М. (2000). Болалар психологияси. Тошкент: O'zbekiston, 80-100 betlar.